

1. Inleiding

Een kerk is een gemeenschap van mensen die door de Heer God is geroepen om in het voetspoor van Jezus Christus en geleid door de Geest dienst boodschap van gerechtigheid en vrede in de wereld gestalte te geven.

De Oud-Katholieke Kerk doet dat door het vieren van de eredienst, waarbij woord en sacrament de gelovigen sterken en tot een gemeenschap vormen voor Gods aangezicht; door in navolging van Jezus te getuigen van geloof, hoop en liefde en de unieke waarde van elk mensenleven te verdedigen tegen machten die die waarden schenden; door in de kracht van Gods Geest het verlangen levend te houden naar de wederkomst van Jezus en de voltooiing van Gods koninkrijk op aarde. Hoewel de kerk de boodschap van Gods liefde voor de mens, zoals die voor eens en altijd is geopenbaard in het leven sterven en verrijzen van Jezus Christus en de heilsgeschiedenis heeft verwoord in de geloofsbelijdenissen, kan zij zich juist met het oog op haar zending in een telkens veranderende wereld en het doorgeven van de evangelische boodschap aan komende generaties niet onttrekken aan een voortdurende doordenking van haar geloof.

Er wordt vastgesteld hoe mooi onze liturgie ook mag zijn een aantal mensen zich er niet in thuis voelt en dat mensen er zich vaak ook niet helemaal in herkennen. Dat heeft natuurlijk te maken met factoren die buiten de liturgie liggen maar ook met aspecten die eigen zijn aan onze liturgische cultuur zelf.

1.1 Beleidsnotitie Liturgie

De beleidsnotitie heeft tot doel bij te dragen aan nieuwe vormen van uitwerking en inhoud geven aan de liturgie van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland met behoud van identiteit, herkenbaarheid en kwaliteit.

Deze notitie begint met de actiepunten die voortvloeien uit de door de door de Commissie voor de Liturgie aangereikte punten. Deze actiepunten zijn voorzien van een voorlopige tijdlijn.

Deze notitie verwoordt vervolgens enkele centrale gedachten over liturgie uitgangspunten kunnen vormen van de oud-katholieke positie ten aanzien van de ontwikkeling op dat gebied.

Vervolgens worden de door de Commissie voor de Liturgie aangereikte punten nog nader uitgewerkt. De enquêtevragen en de conclusies van het rapport 'De liturgie van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland' worden als bijlagen bij deze notitie gevoegd.

De beleidsnotitie wordt aan de parochies aangeboden om in de gemeentevergaderingen vanaf het najaar 2009 aan de orde te stellen. Na bespreking op de Synode 2009 volgt de verdere uitwerking.

Door parochies actief te betrekken bij de implementatie van de voorstellen uit deze notitie wordt invulling gegeven aan de beleving, wisselwerking en verbinding die de liturgie voorstaat.

Op de kortere termijn leidt dit tot verschillende taken die de Commissie voor de Liturgie gaat uitwerken, zoals de ontwikkeling van een liturgie voor jongerendiensten; tot voorstellen voor her- en bijscholing van pastores; en tot een catechetisch aanbod voor gemeenteleden. Op langere termijn wordt een heruitgave van liturgische boeken voorzien, met name van het kerkboek en lectionarium.

2. Actiepunten

Het Collegiaal Bestuur draagt de Commissie voor de Liturgie op om in samenwerking met het Oud-Katholiek Seminarie, de jongerenpastor en de beheerder van de landelijke website te komen tot:

1. een praktische bijscholing van geestelijken met het oog op

- het algemene functioneren in de liturgie
- het preken
- 2. de ontwikkeling van een catecheseaanbod liturgische vorming van gemeenteleden
- 3. een liturgische 'knop' op de website van de landelijke kerk, met hieronder:
 - liturgische tips
 - suggesties voor gezangen
- 4. het ontwikkelen van modellen voor aangepaste vieringen
 - in zorginstellingen
 - met en voor jongeren
- 5. een kritische doorlichting van
 - de teksten van de wisselende gebeden
 - de diensten van Schriftlezing en gebed
 - het driejarige lezingenrooster
 - de gebruikte bijbelvertalingen
- 6. de nieuwe of herziene uitgave van
 - het paarse boekje met de uitvaartliturgie, met name wat betreft de gebeden
 - een afzonderlijk boekje voor vespervieringen
 - een boekje met gebeden en liturgieën voor huiselijk gebruik

2.1 Behandeling

Deze beleidsnotitie wordt aan de parochies aangeboden om in de gemeentevergaderingen in 2009 aan de orde te stellen. Na bespreking op de Synode 2009 volgt de verdere uitwerking. Door parochies actief te betrekken bij de implementatie van de voorstellen uit deze notitie wordt invulling gegeven aan de beleving, wisselwerking en verbinding die de liturgie voorstaat.

Op deelonderwerp zal een planning moeten worden afgegeven om inzichtelijk te maken wanneer, welke actiepunten zullen worden uitgewerkt.

Nog vastgesteld zal moeten worden wanneer en op welke wijze het onderwerp Liturgie, deze beleidslijn en de actiepunten daarin zullen worden geëvalueerd.

De bespreking op de Synode 2009 is hiervoor een logisch moment om daarover nadere afspraken te maken.

2.2 Voorlopige planning

Actie	Actiehouder	Planning
Voorstel bespreekmodel voor parochies maken	CB	Najaar 2009
Afstemming planning/uitwerking actiepunten met CvL Opstellen bijbehorende begroting	CB	Oktober 2009
Actiepunten 1 en 3	CvL	2010
Actiepunten 2 , 4, 5 en 6	CvL	p.m.

2.3 Begroting

In het lopende budget zijn vooralsnog geen belemmeringen die de voortgang op dit terrein negatief beïnvloeden.

Bij nadere uitwerking van de actiepunten en de bijbehorende planning met de Commissie voor de Liturgie zal een begroting worden opgesteld voor 2010 en verder.

3. Centrale gedachten over liturgie

Hieronder zijn uitgewerkt een aantal centrale gedachten over liturgie:

- 1.1 Kern en reikwijdte
- 1.2 Liturgie als vormgeving van geloof
- 1.3 Liturgie als communicatief proces
- 1.4 Gemeenschap en individu

3.1 Kern en reikwijdte

Ons liturgisch leven heeft zijn kern in de eucharistie waarin de geheimen van het christelijk geloof worden gevierd, maar deze viering staat in de context van en daardoor in een voortdurende wisselwerking met het leven van christenen, individueel en als gemeenschap, in de wereld waarvan zij deel uitmaken. Liturgie is daardoor geschenk en opgave tegelijk.

Kernbegrippen zijn:

- Eucharistie
- Door vieren komt de gemeente tot stand
- Onder leiding van bisschop en overige geestelijken
- Wisselwerking met het leven van alledag
- Verschillende vormen en momenten

Bij liturgie wordt in de oud-katholieke beleving meestal gedacht aan de gewoonlijk op zondagmorgen plaatsvindende viering van de eucharistie. Inderdaad wordt in vele parochies en staties veel tijd en energie aan deze viering besteed en vormt ze alleen al daardoor de kern van het oud-katholieke leven. Maar niet alleen door dit beslag aan tijd en energie vormt de eucharistieviering de kern van het oud-katholieke leven. Want in de viering wordt de kern van ons christelijk geloof, namelijk de menswording van de Zoon van God, zijn opstanding uit de dood en ons deel krijgen aan Gods heerlijkheid, gevierd. **In deze zin wordt de gemeente in en door het vieren van de eucharistie gevormd en komt zij door het vieren tot stand.** In de oud-katholieke ecclesiologie, dat is de leer over de kerk, ligt de nadruk anders dan in de rooms-katholieke traditie niet op de universele kerk, maar op de lokale kerk, dat is het bisdom. **Die kerk krijgt vooral dáár gestalte, waar zij onder leiding van haar bisschop en de overige geestelijken de eucharistie viert.** De priester die in de viering van de eucharistie in de parochie voorgaat, geldt als plaatsvervanger van de bisschop.

Toch weet ook iedereen dat liturgie zich niet tot die viering op zondagmorgen beperkt, maar in een voortdurende wisselwerking staat met het leven buiten de afgeperkte tijd en ruimte en daardoor méér is dan slechts een herhaald ritueel. **In de viering komt het leven van alledag ter sprake, bijvoorbeeld in de prediking en bij de voorbeden.** En ook andersom neemt men ervaringen uit de zondagse viering mee naar het doordeweekse leven, men 'heeft' er iets aan. Zo kunnen zelfs luidruchtige begroetingen vóór de kerkdienst en het koffiedrinken erna als belangrijke elementen van de zondagse eredienst worden gezien. Ook zijn er in sommige parochies andere tijdstippen gedurende de week waarop de gemeente bijeenkomt om God te loven en zijn goedheid over het leven af te smeken. Bij andere samenkomsten in kerkelijk verband, landelijk of parochieel, kan sprake zijn van **een liturgisch element, zoals het gebed bij de opening of sluiting van een vergadering of groepsbijeenkomst.** Ook het persoonlijke gebed kan zich invoegen in een voorgegeven liturgisch model, **als men bijvoorbeeld het getijdengebed uit het kerkboek volgt. En iedereen kent de waarde van liturgie bij ingrijpende levenservaringen, bijvoorbeeld aan een ziekbed of bij het afscheid van een overledene.**

3.2 Liturgie als vormgeving van geloof

Kernbegrippen zijn:

- Koppeling tussen vormgeving liturgie en geloofsvragen
- Kerkboek en culturele gestalte geven vaste vorm
- Aanpassing na toestemming bisschop

Zoals eerder gezegd belijdt de christelijke gemeente in de viering van de eucharistie en in andere vieringen haar geloof. **Vragen rond de vormgeving van deze vieringen kunnen daarom niet los worden gezien van geloofsvragen.** Met andere woorden: als een bepaalde vormgeving niet meer voldoet, moet men zich de vraag stellen of het geloof, waarvan de vorm de uitdrukking was, mede in het geding is. De vierende kerk is vanuit sociologisch oogpunt een religieuze organisatie zoals andere ideële organisaties. Vanuit theologisch standpunt echter wordt de kerk bepaald door haar verbondenheid met Jezus Christus, de verrezen Heer, die zijn leerlingen rondom zich verzamelt en hen uitzendt in de wereld. Dat betekent dat de gemeente niet zichzelf constitueert (= vormt of gestalte geeft), maar dat ze zich laat constitueren in gehoorzaamheid aan het evangelie. Hierdoor ligt de bron van haar bestaan en haar roeping buiten zichzelf.

Excurs: deze grondhouding in de liturgie kan worden aangevuld of onderbouwd met standpunten van de Oud-Katholieke Kerk op andere terreinen van theologie.

Dogmatisch in de kwestie van de verhouding van Gods genade en de menselijke vrije wil. De oud-katholieken staan in de theologische traditie die Gods genade voorop stelt en van daaruit de menselijke vrije wil bepaald ziet, in tegenstelling tot de visie die de prioriteit legt bij menselijke mogelijkheden en van daaruit de ruimte bepaalt voor Gods genade.

Bijbels-theologisch in de notie van de trouw van God die onze ontrouw doorbreekt en opheft. Waar Israël vanuit halsstarrigheid Gods geboden overtreedt en ontrouw wordt aan het verbond, blijft God trouw aan de belofte aan Abraham en zijn zaad. Dit gebeurt niet alleen in de geschiedenis van Israël, waar het volk niet hoort naar de boodschap van de profeten en de ballingschap over zichzelf afroept, maar al op de eerste bladzijden, waar het menszijn wordt gekenschetst, waar de mens en zijn vrouw Gods gebod overtreden en de mens en zijn broeder tot moord vervallen. De doodstraf die God op de overtreding van zijn gebod had gesteld, wordt 'verzacht' tot pijnlijke begenadiging.

Ecclesiologisch: waar de aanwezigheid van de verrezen Heer in de maaltijd van brood en wijn wordt gevierd, vloeien verleden, heden en toekomst ineen. De voorganger representeert niet alleen de eenheid met de verrezen Heer, maar ook die met de gemeenschap der heiligen van alle tijden en plaatsen. De bisschop is uitdrukking van de eenheid van de kerk als concrete lokale gelovige gemeenschap.

Ethisch: de gehoorzaamheid aan het vertrouwen op Gods woord vormt de basis van de menselijke vrijheid om te handelen. Niet de zichtbare werkelijkheid van de wereld, maar de uitstaande van Gods koninkrijk, waarvan de tekenen in Jezus Christus zijn geopenbaard en waarvan de gemeente de voltooiing verwacht bij zijn wederkomst in heerlijkheid. Oud-katholieken *hebben* die werkelijkheid dus niet in de greep, maar moeten zich telkens opnieuw oriënteren aan de toekomst van Gods belofte en moeten (en mógen) vanuit die ruimte hun individueel-gelovige en collectief-kerkelijke beslissingen nemen.

De vormgeving van de liturgie hangt dus nauw samen met de inhoud van het gevierde geloof, waarvoor het kerkboek vaste vormen geeft. Hierbij moet worden aangetekend, dat de vormgeving niet te scheiden is van de culturele gestalte waarin ze plaatsvindt. Dit betekent een meerlagige loyaliteit: naar de traditie en de actuele context toe, naar de kerk als lokale gemeenschap en naar de parochie als concrete groep gelovigen binnen het geheel van de kerk. Binnen de kaders van de vaste vormen die het kerkboek aangeeft, is er voldoende ruimte om te variëren of recht te doen aan bepaalde gedenkwaardigheden of speciale doelgroepen. Bij een jongerenviering kan de structuur van de eucharistie worden aangehouden en kunnen daarbinnen elementen worden opgenomen of vervangen, die de dienst voor de specifieke doelgroep geschikt maken zonder het wezenlijke van de eucharistieviering op te geven. Als de voorganger een dienst in een verzorgingshuis houdt, zal ook de vaste structuur van de zondagse eucharistie worden aangepast aan de verzamelde gemeente.

Wát er kan worden aangepast en wat niet, is niet alleen een zaak van de voorganger ter plaatse, maar van de kerk als geheel. Niet altijd hoeft te worden vastgehouden aan het voorgeschreven aantal lezingen uit de

H. Schrift. Maar een Bijbellesing vervangen door een gedicht van bijvoorbeeld Toon Hermans of een anderszins als geïnspireerd ervaren tekst, gaat te ver. Niet altijd hoeft te worden vastgehouden aan de voorgeschreven gebeden, maar het vervangen van een eucharistisch gebed uit het kerkboek door een gebed van eigen makelij of van elders vereist toestemming van de bisschop, juist omdat deze de eenheid van de kerk symboliseert.

3.3 Liturgie als communicatief proces

Kernbegrippen zijn:

- Interactie tussen gemeente en voorgangers
- Wisselwerking tussen kerk en de wereld buiten
- Toerusten

Het vieren van liturgie is een communicatief proces. De gemeente komt samen voor het aangezicht van God, ze hoort het woord van de Schrift en krijgt door de communie deel aan het leven van de verrezen Heer. Andersom legt zij haar zorgen en vragen in gebed aan God voor. Dit alles vergt een goede communicatie, niet alleen tussen de verschillende voorgangers en de gemeenteleden, maar ook tussen de samenkomst in de kerk en de wereld daarbuiten. Hoe dit in de praktijk gestalte krijgt, is een werkelijke kunst, waartoe allen goed moeten zijn toegerust. Deze toerusting is een voortdurend proces.

De viering van de liturgie kent in alle gevallen een min of meer vaste rolverdeling tussen verschillende voorgangers, de gemeente die deelt in algemeen priesterschap in Doop en Vormsel en musici als koorzangers en organisten. De gewijde voorganger neemt daarbij als bedienaar van de sacramenten en bijzondere positie in. Deze bijzondere positie gaat niet ten koste van de positie van overige gemeenteleden, die door hun doop delen in het algemeen priesterschap der gelovigen. Het bijzondere ambt dient evenals alle andere functies die worden vervuld, tot opbouw van de gemeente, het lichaam van Christus (vgl. 1 Kor. 12, 12-31). Al die verschillende leden moeten dan wél weten wat ze doen en waarom ze het doen zoals ze het doen.

In de katholieke traditie is de voorganger niet zomaar één van de gemeenteleden die het best in staat is om een bepaalde taak te verrichten, maar degene die temidden van de vierende gemeente voorgaat in de verkondiging van het heil in woord en daad, in de prediking van het koninkrijk van God en de bediening van de sacramenten. **Omdat de viering van de liturgie zich niet in een maatschappelijk vacuüm afspeelt, buiten het dagelijkse leven van de parochianen, legt de oud-katholieke traditie een verband tussen het voorgaan in de liturgie en het pastoraat: pastoraat, prediking en sacramentenbediening staan in wisselwerking met elkaar.**

3.4 Gemeenschap en individu

Kernbegrippen zijn:

- Heroriëntatie op traditie, context, individu en gemeenschap

Uit het bovenstaande vloeit voort, dat liturgie nooit een strikt individuele aangelegenheid kan zijn. Dat kan al niet uit de aard van de oorsprong en roeping van de christelijke gemeente en de leden die van haar deel uitmaken, maar ook omdat het in die liturgie om zaken gaat die niet wij verzinnen, maar die de Zoon van God ons heeft opgedragen te doen. Dat wordt ook duidelijk als iemand persoonlijk bidt, want zelfs dan gebruikt hij/zij woorden en begrippen, voorstellingen en verlangens die zijn ontleend aan de overlevering door eerdere generaties. Ook de samenkomsten van de gemeente worden door traditie, overlevering bepaald, zoals de apostel het uitdrukt: 'Ik heb van de Heer ontvangen, wat ik aan jullie heb overgeleverd' (1 Kor. 11, 23). Traditie wordt hierbij opgevat als een proces van voortdurende nieuwe bezinning op het overgeleverde geloof in de actuele context. De individuele gelovige en elke afzonderlijke

geloofsgemeenschap maken zodoende deel uit van de gemeenschap van de kerk en zijn schakels in de keten van alle vorige én komende generaties gelovigen.

Tegelijk gaat het individu niet op in de gemeenschap, het behoudt zijn of haar individualiteit. Uit de antwoorden op de enquête en de bespreking ter Synode komt de vraag naar aandacht en zorg voor het individu naar voren, niet alleen voor de voorganger (priester, diaken, lector, cantor ...), maar ook voor de individuele kerkganger. Met name wordt gedacht aan de nieuwkomer die al dan niet begeleiding of introductie nodig heeft of wenst en aan jongeren voor wie traditionele woorden en begrippen geheimtaal kunnen zijn.

Waar de gemeenschap zich afsluit voor dit soort individuele wensen en verlangens, ideeën en initiatieven, loopt ze het gevaar te verstenen tot een relict uit oude tijden: mooi om te bekijken, maar zonder antwoord op actuele vragen of behoeften. Uit het zoëven geciteerde woord van Paulus blijkt al, dat de gemeente zich voortdurend moet heroriënteren op het woord van de Heer zoals dat gestalte moet krijgen in het leven van elke individuele gelovige.

Omgekeerd bestaat de gemeenschap ook niet louter uit de verzameling aanwezige individuen. De katholieke kerk belijdt dat zij de gemeenschap der heiligen is, dat wil zeggen: de gemeenschap van gedoopten van alle tijden en plaatsen, die er zijn, geweest zijn en nog zullen komen. Vanuit het bewustzijn van dit grotere geheel kunnen individuele wensen en verlangens ook gerelativeerd worden: het gaat niet alleen om de directe behoeftenbevrediging van de aanwezige gelovigen, maar om de viering van de gemeenschap der heiligen. **Een goede liturgie zoekt de goede balans tussen overgeleverde vormen en de aandacht voor actuele vragen en individuele behoeften.**

4. Uitwerking punten Commissie voor de Liturgie

Naar aanleiding van de respons op de enquêtevragen over liturgie heeft de Commissie voor de Liturgie een aantal conclusies geformuleerd in het rapport 'De liturgie van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland'. Hieronder worden de door de commissie aangereikte punten uitgewerkt en van actiepunten voorzien. De enquêtevragen en de conclusies zijn als bijlage toegevoegd.

Het betreft de volgende punten:

- Vaste vorm, flexibel gebruik
- Rol van de voorganger
- Rol van de gemeente
- Wanneer en hoe te spreken

4.1 Vaste vorm, flexibel gebruik

Uit de antwoorden op de enquête blijkt, dat een grote meerderheid van de respondenten de klassieke, heldere structuur van de liturgie waardeert. **Hiermee plaatst de OKK zich in de traditie van de westerse katholieke kerk en houdt ze vast aan een herkenbare vorm. Niet alleen weerspiegelt dit de rijkdom van die liturgische traditie, maar het doet ook een beroep op vele gelovigen om actief te participeren in de viering van de liturgie.** De keerzijde van deze liturgische rijkdom is, dat ze niet direct wordt begrepen door nieuwkomers of gasten. In de meeste parochies wordt dit probleem onderkend en komt men tot creatieve oplossingen. Zo kan men een gastheer of -vrouw aanwijzen, die nieuwe mensen welkom heet, hen begeleidt en hun soms aan een ervaren kerkganger als gids koppelt. Hoe de complexiteit van de drie kerkboeken te ondervangen is, is minder duidelijk. Vrijwel alle parochies maken een briefje, dat de kerkgangers als een spoorboekje door de liturgische boeken loodst. Hier en daar laat men het gebruik van het kleine lectionarium weg en ondervangt daarmee vragen rond het gebruik van een afwijkende bijbelvertaling. Ook gaan er geluiden op om – zoals de Zwitserse zusterkerk – tot één kerk- en gezangboek te komen. Anderen wijzen dit idee juist weer af, omdat het ten koste zou gaan van de rijkdom aan liederen en gebeden.

4.2 Rol van de voorganger

De OKK heeft er altijd aan gehecht, dat haar bijzondere ambtsdragers goed werden opgeleid. Deze opleiding richtte zich niet alleen op het verstand van de ambtsdragers, zodat zij wisten welke de ver- en geschilpunten waren met andere kerken, maar ook op het correcte voorgaan in de liturgie. De voorganger doet niet zomaar dingen omdat ze zo horen, maar hij/zij weet waarom iets gaat zoals het gaat. In de enquête komt dit naar voren, waar kritische geluiden opklinken over slordig voorgaan. **Een goede voorganger is goed voorbereid en gaat geconcentreerd voor, waardoor hij/zij de gemeente aanspoort eenzelfde concentratie op te brengen en de viering een werkelijk gemeenschappelijk gebeuren te laten zijn.** Hierbij moet worden bedacht, dat er tegenwoordig wellicht andere eisen worden gesteld aan de voorganger dan vroeger. Vroeger droeg hij de mis op met de rug naar de gemeente en was hij zodoende vooral diegene die het heilig sacrament op plechtige wijze bediende. Tegenwoordig is die eenzijdige gerichtheid op het hoogaltaar niet meer voldoende. De voorganger staat tegenwoordig meestal met het gezicht naar de gemeente en moet deze ook inspireren, gidsen en enthousiasmeren; hij/zij moet ervoor zorgen dat de dienst ernstig en ontspannen tegelijk is; de gemeente moet zich kunnen concentreren, maar er moet ook aandacht aan kinderen worden gegeven; de preek moet niet te lang duren, maar ook niet te kort; de Bijbel moet worden uitgelegd, maar ook de actualiteit moet aan de orde komen; de liturgie mag niet oppervlakkig zijn, maar moet ook direct iedereen aanspreken. Door deze verandering in de eisen die aan de voorganger worden gesteld, wordt een groter beroep gedaan op diens communicatieve kwaliteiten. Een voorganger die de gemeente serieus neemt, spreekt bijvoorbeeld niet al verder als de gemeente nog niet klaar is met antwoorden, of kijkt de gemeente ook werkelijk aan als hij/zij haar toespreekt.

4.3 Rol van de gemeente

Binnen de vierende gemeenschap die zich door Christus laat leiden, draagt elk lid van de gemeente zijn of haar eigen verantwoordelijkheid. Net zoals aan de voorganger eisen gesteld worden om op een waardige en tegelijk aansprekende manier voor te gaan in de liturgie, **wordt ook van de gemeente verwacht dat zij op een goede en verantwoorde manier invulling geeft aan haar rol omdat zij door doop en vormsel deelt in het algemeen priesterschap. Daarbij is het noodzakelijk dat de gemeente inhoudelijk op de hoogte is van wat zij geacht wordt te doen en ook waarom dit gebeurt.** Uit de enquête komt op verschillende plaatsen naar voren, dat men op dit gebied om vorming en toerusting vraagt.

4.4 Wanneer en hoe te spreken

In verband met de zojuist genoemde concentratie die een goede kerkdienst kenmerkt, wordt in de enquête herhaaldelijk gesproken over stiltemomenten tijdens de dienst, bijvoorbeeld na de uitreiking van de communie. Juist in onze tijd, waarin stiltes zelfs in de openbare ruimte steeds zeldzamer worden, lijkt het raadzaam om in de kerkdienst de stilte werkzaam te laten zijn. Om dit goed te doseren, is een bepaalde gevoeligheid vereist bij diegene die in de parochie de liederen voor de kerkdienst uitkiest. Want inderdaad kan de keuzerijkdom van het Gezangboek verleiden tot een dienst waarin het ene lied het andere opvolgt. De gemeente ademt hierdoor niet óp, maar raakt juist buiten adem.

Hoewel sommige respondenten een duidelijke persoonlijke voorkeur uitspreken voor één of meer eucharistische gebeden, is de waardering voor het twaalfstal algemeen. De tekst van de wisselende gebeden, zoals die voor de zon- en feestdagen in het Kerkboek worden aangegeven, roept hier en daar weerstand op. Het gebed van de dag gaat soms zo snel, dat de gecomprimeerde gedachte die het thema van de viering aangeeft, over de hoofden van de gemeente heengaat. De functie van het gebed over de gaven als afsluiting van de opdracht, wordt niet altijd begrepen.

In sommige parochies worden vesperdiensten gehouden, altijd aan de hand van de gebruikte liturgische boeken. Waar de vespers veelvuldig worden gevierd, zijn de boeken niet qua inhoud, maar wel qua praktisch gebruik moeilijk te hanteren. Een enkele creatieve pastoor heeft daarom voor elke vesperdienst eigen boekjes gemaakt.

Diensten in instellingen als verzorgingshuizen of gevangenissen vergen een aangepaste, meestal versoberde liturgie. Het verdient aanbeveling hiervoor een model te ontwerpen.

In verschillende reacties op de enquête wordt aandacht gevraagd voor jongeren, zowel wat betreft hun plaats in de gewoonlijk gevierd kerkdienst, als ook in dienst die speciaal voor en met hen worden gevierd.

De diensten van Schriftlezing en gebed worden over het algemeen gewaardeerd, hoewel sommige lectoren zich vrijheden permitteren in de samenstelling van de dienst, omdat de aangeboden vorm niet altijd als passend wordt ervaren.

De liturgie voor de ziekenzalving en die rond het afscheid van een overledene worden over het algemeen gewaardeerd. Wel is men van mening, dat de eucharistische gebeden in het parse boekje aan herziening toe zijn (te lang, te weinig vreugdevol) en dat soms ook de gehele liturgie moet kunnen worden ingekort met het oog op gasten en randkerkelijken.

← Met opmaak:
opsommingstekens en
nummering

